

NTNU

Fakultet for Naturvitenskap og Teknologi
Institutt for Fysikk

Løysingsframlegg TFY 4305

Ikkjelineær dynamikk Haust 2011

Faglærer: Professor Jens O. Andersen
Institutt for Fysikk, NTNU
Telefon: 73593131

Mandag 19. desember 2011
kl. 09.00-13.00

Tillette hjelpemiddel:

Godkjend kalkulator

Rottmann: Matematisk Formelsamling

Rottmann: Matematische Formelsammlung

Barnett & Cronin: Mathematical Formulae

Les oppgåvene nøye. Lykke til.

Oppgåve 1

Likningane er gjeve ved

$$\dot{x} = 1 - (b + 1)x + ax^2y, \quad (1)$$

$$\dot{y} = bx - ax^2y, \quad (2)$$

a) Fikspunkta er finn ein ved å løyse $\dot{x} = \dot{y} = 0$. Summen av (1) og (2) gjev da $1 - x = 0$ eller $x = 1$. Likning (2) impliserer $b - ay = 0$ eller $y = b/a$. Fikspunktet er difor $(1, b/a)$. Stabiliteten finn ein ved å rekne ut

eigenverdiane til Jacobi-matrisa. Vi har

$$J(x, y) = \begin{pmatrix} -1 - b + 2axy & ax^2 \\ b - 2axy & -ax^2 \end{pmatrix} \quad (3)$$

og dermed

$$J(1, b/a) = \begin{pmatrix} b - 1 & a \\ -b & -a \end{pmatrix}. \quad (4)$$

Dette gjev

$$\tau = b - a - 1, \quad (5)$$

$$\Delta = a. \quad (6)$$

Fikspunktet er stabilt når realdelen til eigenverdiane er negativ. Dette gjev $\tau = b - a - 1 < 0$ eller $\underline{b < a + 1}$. Fkspunktet er ustabil for $\underline{b > a + 1}$. I tillegg er fikspunktet eit lineært senter for $\underline{b = a + 1}$.

b) $\dot{x} = 0$ gjev $\underline{y = (b + 1)/ax - 1/ax^2}$. $\dot{y} = 0$ gjev linja $\underline{x = 0}$ eller $\underline{y = b/ax}$. Desse kurvene er vist på figur 1. Kurva $y = (b + 1)/ax - 1/ax^2$ kryssar

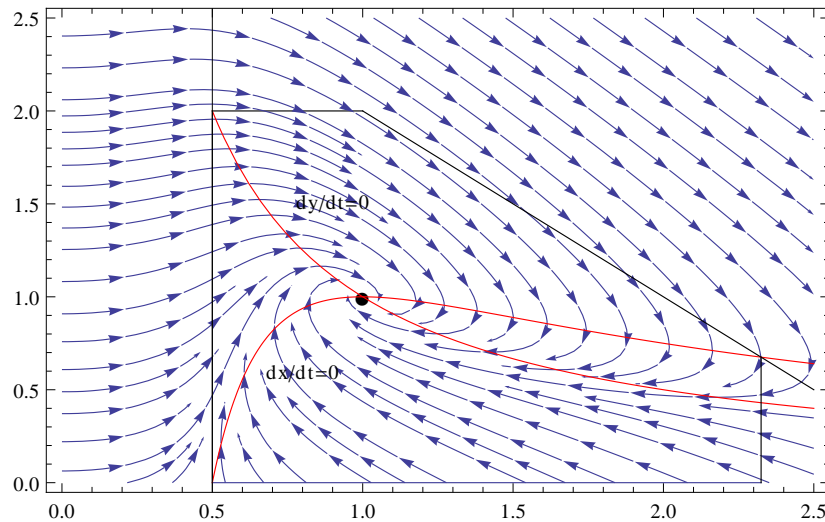

Figure 1: Isoklinar og innfangingsområde med $a = b = 1$.

x -aksen i $x = 1/(b + 1)$. Det betyr at $\dot{x} > 0$ på den delen av den vertikale linja $x = 1/(b + 1)$ som er over x -aksen. Denne linja kryssar kurva $y = b/ax$ i $y = b(b + 1)/a$. Vi har da at $\dot{y} < 0$ på den delen av den rette linja $y = b(b + 1)/a$ som ligg til høgre for $x = 1/(b + 1)$. Vidare har vi $-\dot{y} - \dot{x} = x - 1 > 0$ for $x > 1$. Det vil seie at $dy/dx < 1$ for $x > 1$ og hastigheitsvektoren er brattare enn linja $y = -x$. Vi kan da bruke linja $y = -x + b(b + 1)/a + 1$ som ein del av

innfangingsområdet. Denne linja kryssar igjen kurva $y = (b + 1)/ax - 1/ax^2$ i punktet (x^*, y^*) (som det ikkje finst noko enkelt uttrykk for som funksjon av a og b). Vi veit da at $\dot{x} < 0$ på den vertikale linja frå (x^*, y^*) til $(x^*, 0)$. Tilslutt ser vi frå (2) at $\dot{y} > 0$ langs x -aksen for $x > 0$. Dette er skissert på figur 1.

c) Realdelen til eigenverdiane skiftar forteikn når $b - a - 1 = 0$. Dette gjev $b_c(a) = a + 1$.

d) Innfangingsområdet som vi fann i b) inneheld eit fikspunkt. For å bruke Poincare-Bendixon teoremet kan vi ikkje ha eit fikspunkt i innfangingsområdet. Viss fikspunktet er ustabil kan vi fjerne ein liten omegn rundt fikspunktet frå innfangingsområdet og bruke Poincare-Bendixon teoremet. Det vil seie at grensesyklusen eksisterer berre for $b > b_c$. Sidan den stabile syklusen berre eksisterer når fikspunktet har blitt ustabil, er bifurkasjonen superkritisk.

e) Frekvensen er gjeve ved $\omega \approx \text{im}\lambda = \sqrt{a}$. Altså er perioden $T \approx 2\pi/\sqrt{a}$.

Oppgåve 2

Avbildninga er gjeve ved

$$x_{n+1} = \frac{rx_n^3}{1 + x_n^4}, \quad (7)$$

der $r > 0$ er ein parameter.

a) Fikspunkta er gjeve ved

$$x = \frac{rx^3}{1 + x^4}. \quad (8)$$

$x = 0$ er opplagt eit fikspunkt. Dei andre fikspunkta er gjeve ved

$$x^4 - rx^2 + 1 = 0. \quad (9)$$

Løysingane er

$$x_{1,2\pm} = \pm \left[\frac{r \pm \sqrt{r^2 - 4}}{2} \right]^{\frac{1}{2}}, \quad (10)$$

der 1 er for øvre forteikn inni hakeparentesen og 2 er for nedre. Fikspunkta eksisterer berre for $r \geq 2$.

b) Stabiliteten er gjeve ved den deriverte til funksjonen $f(x) = rx^3/(1+x^4)$.

$$f'(x) = \frac{rx^2(3-x^4)}{(1+x^4)^2}. \quad (11)$$

Dette gjev $f'(0) = 0$ og origo er såleis superstabil. For dei andre fikspunkta får ein bruke (9)

$$f'(x) = 1 + 2\frac{1-x^2}{1+x^4}. \quad (12)$$

La oss studere $x_{1\pm}^2$ først. Ved innsetting av $x_{1\pm}^2$ i (12) finn ein etter litt opprydding

$$f'(x_{1,\pm}) = 1 - \frac{2\sqrt{r^2-4}}{r}. \quad (13)$$

Vi ser da at $f'(x_{1,\pm}) < 1$. Kan vi ha $f'(x_{1,\pm}) < -1$? Da har vi i tilfelle $1 - 2\sqrt{r^2-4}/r < -1$ eller $1 < \sqrt{r^2-4}/r$ som aldri er oppfylt. Altså er $x_{1,\pm}$ alltid stabile fikspunkt. Tilsvarende får ein ved innsetting av $x_{2\pm}^2$ i (12) etter litt opprydding

$$f'(x_{2,\pm}) = 1 + \frac{2\sqrt{r^2-4}}{r}, \quad (14)$$

som viser at $f'(x_{2\pm}) > 1$ og difor er desse fikspunkta alltid ustabile. Vi har altså at $f'(x_{1,2\pm}) > -1$ for alle $r \geq 2$. Det tyder at vi ikkje kan ha periodedobling via ein flipbifurkasjon sidan ein må $f'(x) = -1$ i fikspunktet. Det er altså ingen periode-2 syklus.

Oppgave 3

a) På figur 2 kan du sjå dei første stega i konstruksjonen av Sierpinski-trekanten. I kvart steg fjernar vi ein fjerdedel av arealet til figuren. Altså er

Figure 2: Sierpinski-trekanten.

$A_{n+1} = 3A_n/4$ og $A_n = (3/4)^n A_0$ der A_0 er arealet til trekanten til venstre. Dette gjev

$$\begin{aligned} A &= \lim_{n \rightarrow \infty} A_n, \\ &= \underline{\underline{0}}. \end{aligned} \quad (15)$$

Arealet er såleis lik null. Dersom vi skalerer alle lengder med ein faktor ein halv, treng vi 3 trekantar for å dekkje figuren i neste steg. Difor er dimensjonen

$$d = \frac{\log 3}{\log 2} (= 1.585\dots) \quad (16)$$

b) b) La $f(x)$ vere ein glatt funksjon og sjå på sekvensen $x_{n+1} = f(x_n)$ for $n = 0, 1, 2, 3, \dots$. Vi har

$$\lambda = \lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} \sum_{i=0}^{n-1} \ln |f'(x_i)|. \quad (17)$$

For ei periodisk bane med periode p har vi

$$\begin{aligned} \lambda &= \lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{p} \sum_{i=0}^{p-1} \ln |f'(x_i)| \\ &= \frac{1}{p} \sum_{i=0}^{p-1} \ln |f'(x_i)|. \end{aligned} \quad (18)$$

Bruk av kjerneregelen gjev

$$\frac{1}{p} \sum_{i=0}^{p-1} \ln |f'(x_i)| = \frac{1}{p} \ln |[f^p]'(x_0)| \quad (19)$$

Dersom ei bane er superstabil har vi $[f^p]'(x_0) = 0$. Det impliserer $\ln|[f^p]'(x_0)| = 0 = -\infty$ og difor er $\lambda = -\infty$.

c) Det finst tre typar bifurkasjonar: sadel-bifurkasjonar, transkritiske bifurkasjonar og høygaffel-bifurkasjonar.

Sadel-bifurkasjonar: Prototypen er

$$\dot{x} = r + x^2. \quad (20)$$

Prototypen er

$$\dot{x} = r + x^2. \quad (21)$$

Det finst ingen fikspunkt for $r > 0$, eit fikspunkt for $r = 0$ og to symmetriske fikspunkt for $r < 0$.

Transkritiske bifurkasjonar: Prototypen er

$$\dot{x} = rx - x^2. \quad (22)$$

Origo er fikspunkt for alle verdier av r , men stabiliteten skiftar for $r = 0$ (stabil for $r < 0$ og ustabil for $r > 0$). Origo byttar stabilitet med det andre fikspunktet $x = r$.

Høygaffel-bifurkasjonar: Prototypen er

$$\dot{x} = rx - x^3. \quad (23)$$

For $r < 0$, origo er stabilt og det einaste fikspunktet. For $r = 0$ får vi to symmetriske fikspunkt. Origo er nå ustabil medan dei to (nyfødde) fikspunkta er stabile. Viss likninga er $\dot{x} = rx + x^3$ er origo det einaste fikspunktet og ustabil. Etter dei andre fikspunkta blir fødde, blir origo stabilt medan dei nye er ustabile.